

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب جامع و کاربردی

حقوق تجارت

(مخصوص آزمون کارشناسی ارشد حقوق)

- ✓ درسنامه کاربردی
- ✓ نکات مهم و طلایی
- ✓ آرای وحدت رویه
- ✓ محشای کاربردی (با اصلاحات و الحاقات جدید)
- ✓ سوالات کارشناسی ارشد (تا سال ۱۴۰۱)
- ✓ مجموعه تست‌های شبیه ساز

به کوشش:

دپارتمان تخصصی کارشناسی ارشد حقوق

فهرست تفصیلی مطالب

مقدمه

بخش اول: فراوانی سوالات حقوق تجارت (۱۳۹۰ الی ۱۴۰۱) ۷۰۰

- ۸..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۰)
- ۹..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۱)
- ۱۰..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۲)
- ۱۱..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۳)
- ۱۲..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۴)
- ۱۳..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۵)
- ۱۴..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۶)
- ۱۵..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۷)
- ۱۶..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۸)
- ۱۷..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۳۹۹)
- ۱۸..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۴۰۰)
- ۱۹..... فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۴۰۱)

بخش دوم: درسنامه جامع و کاربردی ۲۱

فصل اول: حقوق تجارت ۱ ۲۲

- ۲۴..... مبحث اول: تفکیک بین تاجر و غیر تاجر
- ۲۴..... الف - سیستم یگانگی یا وحدت حقوق خصوصی
- ۲۴..... ب - سیستم دوگانگی یا ثنویت حقوق خصوصی
- ۲۴..... مبحث دوم: معیارها و شیوه‌های تفکیک تاجر از غیر تاجر
- ۲۴..... الف - مفهوم شخصی
- ۲۵..... ب - مفهوم موضوعی
- ۲۵..... ج - مفهوم مختلط
- ۲۵..... مطلب تکمیلی درباره سیستم‌های حاکم بر حقوق تجارت (اهمیت آزمونی)
- ۲۸..... مبحث سوم: تاجر چه کسی است؟
- ۲۸..... اول: اشخاص حقیقی تاجر
- ۳۲..... مطلب تکمیلی: کسبه جزء
- ۴۱..... دوم: اشخاص حقوقی تاجر
- ۴۱..... الف - اشخاص حقوقی (موضوع) حقوق خصوصی
- ۴۱..... ب - اشخاص حقوقی (موضوع) حقوق عمومی
- ۴۲..... مطلب تکمیلی: بررسی ماده ۲ قانون تجارت
- ۴۳..... مبحث چهارم: موضوعی یا شخصی بودن فعالیت تاجر
- ۴۳..... اول: اعمال تجاری ذاتی (مطلق)
- ۴۳..... اول: خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره
- ۴۶..... دوم: تصدی به حمل و نقل از راه خشکی و یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد

- سوم: هر قسم عملیات دلالی یا حق العمل کاری (کمسیون) و یا عاملی..... ۵۴
- چهارم: تاسیس و به کار انداختن هر قسمت کارخانه ۵۶
- پنجم: تصدی به عملیات حراجی ۵۷
- ششم: تصدی به هر قسم نمایشگاه عمومی ۵۷
- هفتم: هر قسم عملیات صرافی و بانکی..... ۵۸
- هشتم: معاملات برواتی ۵۹
- نهم: عملیات بیمه بحری و غیر بحری..... ۶۰
- دهم: کشتی سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی ۶۱
- سوم: اعمال تجاری تبعی..... ۶۲
- اول: کلیه معاملات بین تجار و کسبه و صرافان و بانکها ۶۳
- دوم: کلیه معاملاتی که تاجر با غیر تاجر برای رفع حوائج تجاری خود می نماید ۶۳
- سوم: کلیه معاملاتی که اجزا یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجاری ارباب خود انجام می دهد ۶۳
- چهارم: کلیه معاملات شرکتهای تجاری ۶۴
- مبحث پنجم: الزامات تاجر ۶۶
- اول: تنظیم و نگهداری دفاتر تجاری..... ۶۶
- دوم: ثبت نام تاجر در دفتر ثبت تجاری ۶۸
- مبحث ششم: اعتبار دفاتر تجاری..... ۷۱
- اول: سندیت دفاتر به نفع بازرگان ۷۱
- دوم: سندیت دفاتر بازرگان به ضرر وی ۷۲
- مبحث هفتم: اقسام اعمال تجاری خاص ۷۴
- اول: دلالی..... ۷۴
- الف-وظایف دلال ۷۴
- ب- حقوق دلال ۷۴
- دوم: حق العمل کاری..... ۷۵
- الف- وظایف حق العمل کار ۷۶
- ب- حقوق حق العمل کار ۷۶
- سوم: قائم مقام تجاری..... ۷۷
- خلاصه کتب و جزوات ۸۰
- مطلب تکمیلی: مالکیت تجاری و صنعتی ۹۲
- مطلب تکمیلی: اسم و علامت تجاری..... ۹۲
- خلاصه نموداری ۹۳
- نکات مهم ۹۵
- (۱) سوالات کارشناسی ارشد حقوق ۹۸
- (۲) سوالات آزمونهای دیگر (وکالت/قضاوت/دکتری)..... ۱۰۱
- (۳) سوالات تالیفی و شبیه سازی شده..... ۱۰۸
- فصل دوم: حقوق تجارت ۲ (حقوق شرکت های تجاری) ۱۱۶**
- مبحث اول: مفهوم شرکت تجاری ۱۱۶
- مبحث دوم: تفاوت شرکت مدنی و شرکت تجاری ۱۱۶
- مبحث سوم: قوانین تشکیل دهنده قانون تجارت ۱۱۷

- مبحث چهارم: دسته بندی شرکت های تجاری ۱۱۷
- مبحث پنجم: اقامتگاه و تابعیت شرکت های تجاری ۱۱۸
- مبحث ششم: نحوه تشکیل شرکت های مختلف تجاری ۱۲۱
- اول: نحوه تشکیل شرکت سهامی عام ۱۲۱
- دوم: نحوه تشکیل شرکت سهامی خاص ۱۲۱
- سوم: نحوه تشکیل شرکت های تضامنی، نسبی و با مسئولیت محدود ۱۲۳
- مبحث هفتم: مسئولیت شرکا یا سهامداران در شرکت های مختلف تجاری ۱۲۵
- اول: مسئولیت سهامداران در شرکت سهامی عام و خاص ۱۲۵
- دوم: مسئولیت شرکا در شرکت با مسئولیت محدود ۱۲۶
- سوم: مسئولیت شرکاء در شرکت نسبی ۱۲۶
- چهارم: مسئولیت شرکاء در شرکت تضامنی ۱۲۶
- مبحث هشتم: تعداد شرکاء یا سهامداران در شرکت های مختلف تجاری ۱۲۸
- اول: تعداد سهامداران در شرکت های سهامی عام و خاص ۱۲۸
- دوم: تعداد شرکاء در شرکت تضامنی نسبی و با مسئولیت محدود ۱۲۸
- مبحث نهم: موضوع فعالیت شرکت های مختلف تجاری ۱۲۸
- اول: موضوع فعالیت شرکت های تضامنی، نسبی، و با مسئولیت محدود ۱۲۸
- دوم: موضوع فعالیت شرکت سهامی عام و خاص ۱۲۸
- مبحث دهم: نحوه نقل و انتقال سهام یا سهم الشرکه در شرکت های مختلف تجاری ... ۱۲۹
- اول: نحوه نقل و انتقال سهم الشرکه در شرکت های تضامنی و نسبی ۱۲۹
- دوم: نحوه نقل و انتقال سهم الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود ۱۲۹
- سوم: نحوه نقل و انتقال مسئولیت محدود ۱۲۹
- چهارم: نحوه نقل و انتقال سهام در شرکت سهامی عام ۱۲۹
- پنجم: نحوه نقل و انتقال سهام در شرکت سهامی خاص ۱۲۹
- مبحث یازدهم: نحوه اتخاذ تصمیم در شرکت های مختلف تجاری ۱۳۰
- اول: اتخاذ تصمیم در شرکت های مختلف تجاری ۱۳۰
- دوم: اتخاذ تصمیم در شرکت های با مسئولیت محدود ۱۳۰
- سوم: اتخاذ تصمیم در مورد شرکت های سهامی عام و خاص ۱۳۰
- مبحث دوازدهم: موارد انحلال شرکت تجاری ۱۳۶
- اول: موارد انحلال شرکت های سهامی ۱۳۶
- دوم: موارد انحلال شرکت های تضامنی و نسبی ۱۳۶
- سوم: موارد انحلال شرکت با مسئولیت محدود ۱۳۷
- مبحث سیزدهم: ورشکستگی شرکت ۱۳۷
- اول: تأثیر ورشکستگی شرکاء یا سهامداران در ورشکستگی شرکت های مختلف تجاری ۱۳۷
- دوم: تأثیر ورشکستگی شرکت در ورشکستگی شرکاء یا سهامداران ۱۳۸
- الف - تأثیر ورشکستگی شرکت های سهامی عام و خاص در ورشکستگی سهامداران ۱۳۸
- ب - تأثیر ورشکستگی شرکت با مسئولیت محدود در ورشکستگی شرکاء ۱۳۸
- ج - تأثیر ورشکستگی شرکت تضامنی در ورشکستگی شرکاء ۱۳۸
- د - تأثیر ورشکستگی شرکت نسبی در ورشکستگی شرکاء ۱۳۸
- سوم: تفسیر ماده ۴۳۹ ق.ت ۱۳۸

چهارم: تفسیر ماده ۴۳۹ ق.ت	۱۳۹
مبحث چهاردهم: مدیریت در شرکت‌های مختلف تجاری	۱۳۹
اول: مدیریت در شرکت سهامی عام و خاص	۱۳۹
دوم: مدیریت در تضامنی، نسبی، با مسئولیت محدود	۱۳۹
مبحث پانزدهم: حدود اختیار مدیران در شرکت‌های تجاری	۱۴۰
اول: حدود اختیارات در شرکت‌های سهامی عام و خاص	۱۴۰
دوم: حدود اختیارات مدیران در شرکت‌های تضامنی، نسبی و با مسئولیت محدود	۱۴۰
مبحث شانزدهم: مسئولیت مدیران در شرکت‌های مختلف تجاری	۱۴۰
بند اول: مسئولیت مدیران در شرکت‌های تضامنی، نسبی و با مسئولیت محدود	۱۴۰
بند دوم: مسئولیت مدیران در شرکت‌های سهامی	۱۴۱
مطلب تکمیلی: نکاتی در مورد مدیر، هیأت مدیره و مدیر عامل	۱۴۲
مطلب تکمیلی: نحوه افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی	۱۴۳
مبحث هفدهم: بازرسی و حدود اختیارات در شرکت‌های سهامی عام و خاص	۱۴۶
مبحث هجدهم: نحوه تصفیه امور شرکت در مورد انحلال، بطلان و ورشکستگی	۱۴۷
مطلب تکمیلی: دعوای مشتق در شرکت‌های سهامی	۱۴۸
مطلب تکمیلی: (پرسش و پاسخ در مورد شرکت‌های تعاونی)	۱۵۰
مطلب تکمیلی: استعفای اعضای هیأت مدیره شرکت تعاونی	۱۵۸
مطلب تکمیلی (مقایسه اوراق قرضه و اوراق مشارکت)	۱۵۹
نکات مهم قانون شرکت‌های تعاونی:	۱۶۳
نکات آئین‌نامه نحوه تشکیل مجامع عمومی مصوب ۱۳۸۷ با اصلاحات سال ۱۳۹۹	۱۶۸
نکات مهم	۱۷۱
(۱) سوالات آزمون کارشناسی ارشد حقوق	۱۷۳
(۲) سوالات آزمونهای دیگر (دکتری)	۱۷۵
(۳) سوالات تالیفی و شبیه سازی شده	۱۹۳
فصل سوم: حقوق تجارت ۳	۱۹۹
مبحث اول: مزایای اسناد تجاری	۱۹۹
مطلب تکمیلی: تشریح اصل غیر قابل استناد بودن ایرادات	۱۹۹
مبحث دوم: اوصاف اسناد تجاری	۲۰۰
اول: وصف تجردی	۲۰۲
دوم: وصف تجیزی	۲۰۳
سوم: وصف جایگزینی	۲۰۴
چهارم: وصف شکلی	۲۰۵
پنجم: وصف تبعی (تجارتی بودن تعهدات براتی)	۲۰۵
ششم: وصف قابلیت انتقال	۲۰۶
مطلب تکمیلی: اصل استقلال امضاءها در اسناد تجاری	۲۰۷
مبحث سوم: سند تجاری چک	۲۰۸
اول: انواع چک	۲۰۸
دوم: مزایای اختصاصی چک	۲۰۹
سوم: طرق پیگیری چک	۲۰۹

۲۱۳	.....	مبحث چهارم: سند تجاری برات
۲۱۳	.....	اول: شرایط هشتگانه برات (شرایط اساسی برات)
۲۱۴	.....	دوم: محل برات و تئوری محل برات
۲۱۳	.....	اول: شرایط هشتگانه برات (شرایط اساسی برات)
۲۱۴	.....	دوم: محل برات و تئوری محل برات
۲۱۴	.....	سوم: شرایط قبولی برات
۲۱۵	.....	چهارم: موارد نکول برات
۲۱۵	.....	پنجم: ظهر نویسی برات
۲۱۷	.....	ششم: مسئولیت در انواع اسناد تجاری
۲۲۰	.....	مطلب تکمیلی: برات رجوعی چیست؟
۲۲۱	.....	نکات مهم
۲۳۶	.....	مطلب تکمیلی: نکات قانون جدید چک مصوب ۱۴۰۰
۲۴۳	.....	(۱) سوالات تالیفی و شبیه سازی شده
۲۵۱	.....	(۲) سوالات آزمونی (ارشد/دکتری)
۲۶۷	.....	فصل چهارم: حقوق تجارت ۴
۲۶۷	.....	مبحث اول: تعریف ورشکستگی
۲۶۸	.....	مبحث دوم: قوانین مرتبط با ورشکستگی
۲۶۹	.....	مبحث سوم: تمایزات ورشکستگی با اعسار
۲۷۲	.....	مبحث چهارم: نظریات ورشکستگی
۲۷۲	.....	اول: نظریه سرزمینی و چندگانگی بودن ورشکستگی
۲۷۲	.....	دوم: نظریه جهان شمولی
۲۷۳	.....	سوم: نظریه مختلط
۲۷۵	.....	مطلب تکمیلی: نظریات جدیدتر
۲۷۵	.....	مبحث پنجم: ماهیت حکم ورشکستگی
۲۷۶	.....	مبحث ششم: خصوصیات حکم ورشکستگی
۲۷۶	.....	مبحث هفتم: انواع ورشکستگی
۲۷۷	.....	مبحث هفتم: آثار ورشکستگی
۲۷۸	.....	مبحث نهم: بررسی ماده ۴۲۲ قانون تجارت
۲۷۸	.....	مبحث دهم: تصفیه امور ورشکستگی
۲۷۸	.....	اول: اشخاص صالح جهت تصفیه بر اساس قانون تجارت
۲۷۹	.....	دوم: ارکان های تصفیه در قانون اداره ورشکستگی
۲۸۰	.....	مبحث یازدهم: اقدامات اولیه در امر تصفیه
۲۸۱	.....	مبحث دوازدهم: ادامه کار تاجر
۲۸۲	.....	مبحث سیزدهم: تعیین دارایی تاجر ورشکسته
۲۸۳	.....	مبحث چهاردهم: قرارداد ارفاقی
۲۸۵	.....	مبحث پانزدهم: خاتمه ورشکستگی
۲۸۵	.....	مبحث شانزدهم: تصفیه اختصاری
۲۸۶	.....	مبحث هفدهم: اعاده اعتبار
۲۸۷	.....	مرور مطالب حقوق تجارت ۴

۲۹۷	.....	(۱) سوالات آزمون (ارشد/دکتری)
۳۱۲	.....	(۲) سوالات تالیفی و شبیه سازی شده
۲۱۳	.....	مبحث پنجم: نکات مهم (کتاب اسکینی)
۳۱۷	.....	بخش سوم: آرای وحدت رویه
۳۲۳	.....	بخش چهارم: نکات طلایی
۳۳۳	.....	بخش پنجم: محشای کاربردی
۴۱۹	.....	بخش پایانی: ضمائم
۴۲۰	.....	قانون صدور چک (اصلاحی جدید)
۴۲۵	.....	تصویبنامه قانونی مربوط به تاسیس انبارهای عمومی
۴۲۷	.....	قانون راجع به دلالتان
۴۲۹	.....	قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی
۴۳۴	.....	آیین نامه قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی
۴۴۰	.....	قانون راجع به ثبت شرکتها
۴۴۲	.....	نظامنامه اجرای قانون ثبت شرکتها
۴۴۷	.....	آیین نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و موسسات غیر تجاری

سخنی با خوانندگان کتاب:

یکی از سرفصل‌های آزمون کارشناسی ارشد حقوق، حقوق تجارت است. به همین دلیل فارغ‌التحصیلان کارشناسی که می‌خواهند در آزمون کارشناسی ارشد حقوق موفق شوند، بایستی بتوانند درصد خوبی در این درس کسب کنند؛ چرا که در برخی رشته‌های کارشناسی ارشد ضریب بالایی دارد؛ و جزو سرفصل‌های اصلی و مهم است.

با توجه به تغییرات و چرخش طراحان سوالات کارشناسی ارشد و متمرکز شدن آزمون {برای دانشگاه‌های آزاد و سراسری}، کتابی که برای داوطلبان محترم در نظر گرفته شده عبارت است از **کتاب جامع و کاربردی حقوق تجارت برای داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد حقوق** که شامل قسمت‌های مختلفی است؛ از این رو، داوطلبان کارشناسی ارشد برای اینکه بتوانند درصد مناسبی از حقوق تجارت در آزمون کسب کنند؛ لازم است منابع مفصل‌تری مطالعه کنند که این کتاب با ارائه یک محتوای فوق‌العاده قوی و تخصصی نیازهای داوطلب را برآورده خواهد کرد؛ همانطور که داوطلبان اطلاع دارند در سوالات آزمون حقوق تجارت، تاکید بیشتر بر نظرات دکتر اسکینی و اساتید رفرنس (دکتر پاسبان - پاشایی - کاویانی) و محشای قانون تجارت و سایر قوانین مرتبط با حقوق تجارت است. از این رو در تالیف کتاب، این نکته را کاملاً رعایت کرده و اضافه بر آن از کتب اساتید دیگر و جزوه‌های کارشناسی ارشد نیز استفاده کرده‌ایم. بنابراین کتاب پیش رو، هم شامل **درسنامه فوق‌العاده کاربردی** است؛ هم **خلاصه کتاب اساتید طراح و نکات مهم کتب حقوق تجارت**، هم **نکات مستخرج از کتب اساتید طراح و نکات مستخرج از سوالات آزمون کارشناسی ارشد و در نهایت برخی از مقالات کاربردی**.

از مزیت‌های اصلی این کتاب این است که در عین تخصصی بودن و کامل بودن، سوالات آزمون در داخل درسنامه‌ها در نظر گرفته شده و البته در آخر هر مطلب یا نکات مهم برگرفته شده از کتب و آزمون‌ها آمده و هم اینکه کتب اصلی حقوق تجارت خلاصه نویسی شده است. ضمناً ما سعی کرده‌ایم سوالات شبیه ساز کتاب را بسیار تخصصی و مطابق مطالب کتاب آوریم و هم کتب اساتید طراح و رفرنس مانند دوره اسکینی - دوره دکتر ستوده، دوره عرفانی، دوره کاویانی و دکتر پاسبان را مورد بررسی قرار دهیم. علاوه بر آن مقالات اساتید طراح را نیز مورد بررسی قرار داده‌ایم و نکات آزمون مقالات را در کتاب پوشش داده‌ایم که در بین مطالب کتاب در قالب نظریات خاص حتماً مشاهده خواهید کرد. اضافه بر آن، از نکات جالب در تالیف این کتاب هم رویه‌ای بودن و هم تئوری محور بودن و هم آزمون‌ی بودن متن کتاب است و قاعدتاً به غیر از سوالات مساله‌ای، طراحان هر گونه سوالی که بیاورند در کتاب کار شده است. ضمناً ما سعی کرده‌ایم همه قوانین مرتبط با آزمون حقوق تجارت را بررسی کرده و حتی در این چاپ اصلاحات جدید قوانین مانند قانون چک و آرای وحدت رویه تا امسال نیز در نظر گرفته شده است.

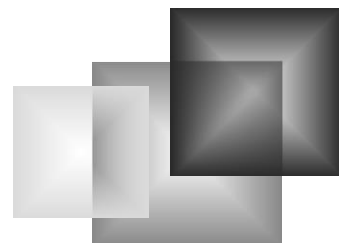
مسلماً داوطلبان با خواندن این کتاب از مطالعه هر کتاب دیگری در حقوق تجارت بی‌نیاز خواهند شد؛ چرا که در عین جامع بودن مانع نیز می‌باشد و بعید می‌دانیم کتابی در این سطح تا کنون در جایی چاپ شده باشد.

در پایان، ضمن تشکر از حسن انتخاب و اعتماد شما، چنانچه خوانندگان محترم این وجیزه، انتقاد یا پیشنهادی در مورد متن کتاب برای بهتر شدن محتوا دارند؛ لطفاً از طریق آدرس ذیل ما را یاری نمایند.^۱

دپارتمان تخصصی کارشناسی ارشد حقوق

بخش اول:
فراوانی سوالات حقوق تجارت
در
آزمون کارشناسی ارشد حقوق
(۱۳۹۰ الی ۱۴۰۱)

فراوانی سوالات حقوق تجارت در آزمون کارشناسی ارشد حقوق (۱۴۰۱)

تعداد سوال	موضوعاتی که در آزمون ۱۴۰۱ سوال طرح شده است.
-	<p>Ⓒ از تجارت ۱ در آزمون سال ۱۴۰۱، سوالی طرح نشده است.</p>
سوال ۶	<p>Ⓒ تجارت ۲: تکلیف رسیدگی به نحوه تشکیل شرکت در شرکت با مسئولیت محدود توسط هیئت نظار</p> <p>Ⓒ تجارت ۲: مسئولیت شرکت در مقابل دارندگان سند تجاری (در صدور سفته به نمایندگی از شرکت توسط مدیران)</p> <p>Ⓒ تجارت ۲: تصمیم مجمع عمومی در شرکت با مسئولیت محدود با چه میزان آرا معتبر است؟ (دارندگان بیش از نصف سرمایه شرکت اگرچه اکثریت عددی نداشته باشند)</p> <p>Ⓒ تجارت ۲: در صورتی که شرکت سهامی خاص برای مدت معین تشکیل شده و آن مدت منقضی شود انحلال شرکت چگونه صورت می‌گیرد؟ (با تصمیم مجمع عمومی فوق العاده و حکم دادگاه)</p> <p>Ⓒ تجارت ۲: در کدام مورد شرکت سهامی خاص و شرکت با مسئولیت محدود با هم تفاوت ندارند؟ (مسئولیت شرکا در قبال دیون شرکت)</p> <p>Ⓒ تجارت ۲: مسئولیت قراردادی شرکت پستی در صورت گم شدن کالا</p>
سوال ۵	<p>Ⓒ تجارت ۳: مسئولیت تضامنی در برابر دارنده سفته</p> <p>Ⓒ تجارت ۳: اصل عدم توجه به ایرادات (اصول اسناد تجاری)</p> <p>Ⓒ تجارت ۳: مسئولیت تضامنی امضاء کننده سفته</p> <p>Ⓒ تجارت ۳: امکان ادعای جعل و انکار و تردید نسبت به سفته و چک</p> <p>Ⓒ تجارت ۳: شروع مدت مرور زمان از تاریخ انقضای مهلت و اخواست (در سفته)</p>
سوال ۴	<p>Ⓒ تجارت ۴: وضعیت حقوقی معامله و مسئولیت کارمند اداره تصفیه امور ورشکستگی در صورت معامله اموال تاجر ورشکسته بعد از ابلاغ حکم ورشکستگی تاجر</p> <p>Ⓒ تجارت ۴: وضعیت معامله به صورت تبانی توسط تاجر ورشکسته قبل از توقف (خود به خود باطل است)</p> <p>Ⓒ تجارت ۴: ممنوعیت مداخله تاجر در اموال خود از زمان صدور حکم ورشکستگی و رفع همه آثار ورشکستگی از زمان صدور حکم اعاده اعتبار تاجر</p> <p>Ⓒ تجارت ۴: اختیار مدیران تصفیه در خصوص اموال و دارایی باقی مانده شرکت پس از تادیه کلیه دیون شرکت</p>

و

و

و

۹۹۹۹

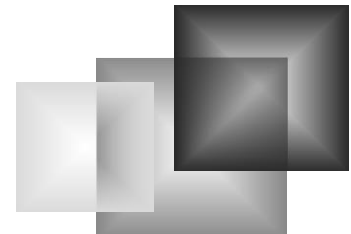
گوشزد: فراوانی سوالات از سال ۱۳۹۰ به بعد در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.

توجه: نسخه کامل کتاب، ۴۴۸ صفحه می باشد.

بخش اول:
درسنامه جامع و کاربردی

نشر حقوقی علیا

۱۹۰

فصل اول:

حقوق تجارت ۱

مرحوم دکتر کاویانی برای اینکه تعریف مناسبی از حقوق تجارت ارائه دهد در کتاب «مقدمه حقوق تجارت» به زیبایی گفته است که حقوق تجارت دو تعریف دارد:

۱. حقوق تجار
۲. معاملات بین تجار

این دو تعریف از کجا نشأت می‌گیرد؟ از نظریه موضوعی و شخصی و نظریه مختلط. بر اساس نظریه شخصی حقوق تجارت، حقوق تجار است. (این نظریه در کشورهایی مانند آلمان حاکم است) اما بر اساس نظریه موضوعی حقوق تجارت، حقوق معاملات تجاری (این نظریه در کشورهایی مانند اسپانیا حاکم است) است. حال قانون تجارت به تبعیت از قانون فرانسه موضعی دوگانه دارد:

به موجب ماده اول قانون تجارت، تاجر کسی است که به معاملات تجاری می‌پردازد. نظریه موضوعی

اما همین که معلوم شد چه کسی تاجر است/ که در پاسخ کسی است که معاملات تجاری انجام می‌دهد/ بر اساس ماده ۳ استنباط می‌کنیم که کلیه معاملاتش تجاری است. (نظریه شخصی) بنابراین **دیدگاه قانون تجارت، دیدگاهی مختلط است.** برای همین گفته می‌شود

حقوق تجارت ایران اعم است از: **حقوق تجار + حقوق معاملات تجاری**

مبحث اول:

تفکیک بین تاجر و غیر تاجر (دکتر عرفانی)

در زمینه رابطه حقوق تجارت با حقوق مدنی دو سیستم کلی قابل اشاره است که سیستم یگانگی یا وحدت حقوق خصوصی و سیستم دوگانگی یا ثنویت حقوق خصوصی نامیده می‌شود.

الف - سیستم یگانگی یا وحدت حقوق خصوصی

در سیستم یگانگی یا وحدت حقوق خصوصی مانند حقوق کشور انگلستان اشخاص تاجر و غیرتاجر مشمول مقررات واحد هستند و در نتیجه قواعد حاکم بر روابط تجاری و یا با اشخاص بازرگان تفاوتی با قواعد حاکم بر روابط حقوقی غیرتجاری و یا اشخاص غیر بازرگان ندارد. در این سیستم اصول و قواعدی تحت عنوان خاص حقوق تجارت و خارج از اصول حقوق مدنی نیست و دادگاه‌ها در انطباق اصول و قواعد بر موارد اختلاف میان اشخاص از اصول و قواعد واحد استفاده می‌کنند. در فقه اسلامی نیز همین دیدگاه مورد توجه فقهای اسلامی بوده است. البته این موضوع به این معنا نیست که اگر مقررات حاکم بر تاجر را از غیر تاجر تفکیک کنیم؛ خلاف مقررات فقهی عمل نکرده باشیم؛ چرا که می‌توان با حفظ اصول کلی حاکم بر قراردادهای، شیوه‌های اجرایی را نسبت به تاجر از غیر تاجر تفکیک کرد.

ب - سیستم دوگانگی یا ثنویت حقوق خصوصی

در سیستم دوگانگی یا ثنویت حقوق خصوصی مانند حقوق ایران، اصول پذیرفته شده در حقوق تجارت در پاره‌ای از موارد با اصول مورد عمل در حقوق مدنی اختلاف دارد و هر یک از این دو رشته دارای احکام جداگانه می‌باشد. مانند قواعد راجع به ورشکستگی در حقوق تجارت که با قواعد راجع به افلاس و اعسار در حقوق مدنی تفاوت دارد. در این سیستم برای اعمال قواعد حقوق تجارت مفاهیم مختلف بکار گرفته می‌شود. امروزه در اغلب کشورهای جهان از این سیستم پیروی می‌شود. طرفداران این نظریه و سیستم برای توجیه تفکیک مقررات حقوق تجارت از حقوق مدنی، استدلال‌های متعددی ارائه کرده‌اند از جمله:

۱- تسهیل گردش ثروت: حقوق مدنی با مالکیت ارضی و اقتصاد کشاورزی منطبق بوده و هدفش حمایت و حفظ ثروت است؛ ولی هدف حقوق تجارت، تسهیل گردش ثروت است؛ آن هم توسط اشخاصی که در آن امور به طور فعال شرکت دارند، و چون اشخاص اخیر به حد کافی از خطرات حرفه تجارت مطلع‌اند؛ نیازی به حمایت حقوقی وسیع مانند اشخاص حقوق مدنی ندارند.

۲- اصل سرعت: اصل سرعت لازمه تجارت است؛ زیرا انعقاد قراردادهای و اجرای آنها نیاز به سرعت دارد و هر قدر سرمایه‌ها سریع‌تر گردش کنند؛ به همان اندازه شرکت‌های تجاری و یا خدماتی و غیره فعال‌تر شده و مآلاً رفاه جامعه تامین می‌گردد و چون قواعد حقوق مدنی در قراردادهای انعطاف کمتری دارند؛ لذا موجبات رکود اقتصادی را فراهم می‌سازند.

۳- دلایل و انواع آن: در حقوق تجارت برخلاف حقوق مدنی، برای اثبات تعهدات آزادی عمل بیشتری وجود دارد و به طور کلی انعقاد قراردادهای تجاری چه از نظر تشریفات و چه به عنوان دلیل، تابع نوشته کتبی نمی‌باشد و تاجر می‌تواند قرارداد خود را به طور شفاهی و حتی به طور تلفنی منعقد کرده و به صورت مختلفی از قبیل دفاتر تجاری - مکاتبات - فاکتورها - شهود و غیره اثبات نماید.

۴- اسناد تجاری: اسناد تجاری در حقوق تجارت که نشان دهنده مطالبات و مالکیت کالا می‌باشد از تشریفات ساده‌ای تبعیت می‌کنند.

۵- شدت عمل بیشتر: اجرای تعهدات در امور تجاری نیازمند شدت عمل است تا تاجر بدهکار دیون خود را ادا نماید. مثلاً اگر تاجر نتواند از عهده پرداخت دیون خود برآید؛ مشمول مقررات ورشکستگی و تصفیه اموال ورشکسته گردیده و از مداخله در اموال و حقوق مالی خود ممنوع

می‌گردد و ضمناً از طلبکاران و تاجر ورشکسته به طور مساوی حمایت می‌شود. در حالی که در حقوق مدنی، هر یک از طلبکاران که آگاه تر از دیگران باشد، می‌تواند نسبت به وصول طلب خود اقدام نماید.

۶- مداخله دولت در امور تجاری: حقوق تجارت ترجمان شکل حقوق سیاست اقتصادی است و چون سیاست خیلی سریع تحول پیدا می‌کند لذا حقوق تجارت برخلاف حقوق مدنی، تابع چنین تحولی است.

۷- وحدت حقوق تجارت: مدت‌هاست حقوق تجارت در اثر فشار نیازهای بین‌المللی گرایش به وحدت دارد و قراردادهایی در این زمینه بین کشورهای مختلف منعقد شده است؛ مانند قرارداد ۱۸۹۰ در مورد حمل و نقل با راه آهن، قراردادهای بروکسل در خصوص حمل و نقل هوایی و قرارداد ژنو سال ۱۹۳۰ و ۱۹۳۱ در مورد اسناد تجاری، کنوانسیون برات و سفته بین‌المللی آنسیترال مصوب ۹ دسامبر ۱۹۸۸... .

مبحث دوم:

معیارها و شیوه‌های تفکیک تاجر از غیر تاجر (دکتر ستوده تهرانی)

در سیستم ثنویت، برای اعمال قواعد حقوق تجارت بر عده‌ای افراد تحت عنوان تاجر، شیوه‌ها و معیارهای مختلفی به کار گرفته می‌شود:

الف - مفهوم شخصی (Subjectie sense)

در این معنی تاجر و شغل او محور و موضوع اصلی حقوق تجارت می‌باشد. لذا ابتدا بایستی تاجر شناخته شود تا با شناسایی آن بتوان به اعمال تجارتي رسید. در این موارد معمولاً مرکزی برای ثبت مشخصات بازرگانان در نظر گرفته می‌شود و در نتیجه حقوق تجارت همان حقوق تاجر می‌باشد. به عبارت دیگر: «حقوق تجارت حقوقی است که بر روابط بین تاجر حاکم است و بیشتر جنبه یک نوع حقوق صنفی داشته و هیچگاه معامله تجارتي محسوب نمی‌شود؛ مگر آنکه به وسیله تاجر صورت گیرد... قواعد حقوق تجارت در ابتدا کاملاً صنفی بوده و از طرف تاجر به وجود آمده است و با وجود حذف اصناف و حقوقدانان، باز تاجر موظف به رعایت تشریفات هستند که اشخاص عادی ملزم به متابعت از آن نمی‌باشند. مانند ثبت تجارتي، نگهداری دفاتر تجارتي و...»

قانون آلمان تابع این نظریه است؛ مصوب ۱۸۹۷ و در تحت نه عنوان مشاغل تجارتي را ذکر نموده است.

اشکال این نظریه آن است که: هر چند شناخت تاجر در ظاهر سهل و آسان است؛ ولی در عمل اشکالاتی دارد؛ زیرا شمار اشخاصی که نامرئی مشغول تجارت‌اند یا اتفاقاً مبادرت به عملیات تجارتي می‌نمایند؛ زیاد است.

ب - مفهوم موضوعی (Objectie sense)

طبق این نظریه، اساس حقوق تجارت بر روی معاملات تجارتي استوار است و هر شخصی که معاملات تجارتي را انجام دهد، باید تابع مقررات و اصول حقوق تجارت باشد. به نظر اینان، تمامی عملیات تجارتي از اصول حقوقی معینی پیروی می‌کنند و از این لحاظ که معاملات مزبور تجارتي هستند، مشمول حقوق تجارت می‌شوند و لذا هر کسی مبادرت به انجام این معاملات نماید، تاجر محسوب می‌شود. به دیگر سخن، در این مورد عامل، یعنی شخص تاجر مطرح نیست بلکه قانونگذار تعریف و یا فهرست از معاملات تجارتي به دست می‌دهد. بنابراین برای شناخت تاجر بایستی ابتدا معاملات و اعمال تجارتي را شناسایی کرد و در واقع حقوق تجارت را بایستی حقوق اعمال تجارتي نامید.

اشکالی این نظریه آن است که اگر کلیه عملیات تجارتي دارای مشخصات لازم بود؛ این نظریه صحیح به نظر می‌رسید؛ ولی اصولاً اغلب معاملات تجارتي با معاملات عادی تفاوتی نداشته و بسته به اینکه از ناحیه چه شخصی و برای چه منظوری انجام گرفته است، تجارتي یا عادی محسوب می‌شوند. قانون تجارت اسپانیا (۱۸۸۵) از این نظریه پیروی کرده است.

ج - مفهوم مختلط

مفهوم اخیر در واقع تلفیقی از دو مفهوم شخصی و مفهوم موضوعی است؛ با توجه به اشکالات موجود در هر دو نظریه سابق، **قانون فرانسه، بلژیک و ایران، ضمن پیروی از نظریه موضوعی، موادی در آنها آمده است که بعضی از معاملات را که معاملات تبعی نامیده می‌شود، از لحاظ تاجر بودن طرف معامله آن را تجارتي محسوب می‌دارند؛** یعنی ابتدا قانونگذار برخی از معاملات را مشخص می‌کند که هر کس اقدام به آنها نماید، تاجر شناخته می‌شود و سپس قانونگذار اعلام می‌کند؛ فلان معاملاتی که از تاجر سربرزند، تجاری است. به معاملات دسته اول که باعث می‌شود، شخص با انجام آنها تاجر شناخته شود؛ اصطلاحاً **معاملات تجاری ذاتی** می‌گویند و به دسته دوم، **معاملات تجاری تبعی** می‌گویند.

مطلب تکمیلی درباره سیستم‌های حاکم بر حقوق تجارت (اهمیت آزمونی)

(نظریه شخصی - موضوعی و مختلط)

در مورد سیستم‌های حاکم بر حقوق تجارت سه نظریه وجود دارد:

۱. **نظریه موضوعی (theorie objective) بنا بر نظریه موضوعی** حقوق تجارت، **حقوق معاملات تجاری است** یعنی ملاک اعمال تجاری است و بدین ترتیب قانون مجموعه‌ای از اعمال را تعریف و آنها را تجاری تلقی می‌کند.

نکته: ماده ۱ قانون تجارت اشاره به نظریه موضوعی دارد.

۲. **نظریه شخصی (theorie subjective): در حالی که در نظریه شخصی** حقوق تجارت **حقوق تاجر است**، یعنی ملاک،

شخص بازرگان است و اشخاصی که عادتاً تاجر شناخته می‌شوند؛ تابع حقوق مخصوصی هستند که «حقوق تجارت» نامیده می‌شود.

۳. **نظریه مختلط (شخصی - موضوعی) { theories subjective objective } قانون تجارت ایران به تبعیت از قانون**

فرانسه موضوعی دوگانه دارد (نظریه مختلط را پذیرفته است): به موجب ماده ۱ قانون مزبور تاجر کسی است که به

معاملات تجارتي می‌پردازد (نظريه موضوعي)، اما همین که معلوم شد چه کسی تاجر است - از طریق معاملاتی که انجام می‌دهد - برابر ماده ۳ همان قانون تقریباً کلیه معاملاتش تجارتي است (نظريه شخصي). در واقع سیستم ایران به نوعی سیستم مختلط محسوب می‌شود. (دکتر اسکینی)

نکته: ماده ۲ قانون تجارت اشاره به نظريه شخصي دارد.

نهایتاً:

اگر بخواهیم بر اساس مواد قانون تجارت نتیجه‌گیری کنیم؛ باید بگوییم که:

۱. ماده ۱ قانون تجارت: نظريه موضوعي را پذیرفته است.

۲. ماده ۳ قانون تجارت: نظريه شخصي را پذیرفته است.

۳. قانون تجارت در کل: هر دو نظريه را مطرح کرده است.

۴. حقوق ایران: نظريه مختلط را پذیرفته است (و یا همان شخصي - موضوعي)

پس نظريه پذیرفته شده در ایران به تبعیت از قانون فرانسه نظريه مختلط (موضوعي - شخصي) است و اگر در آزمون طرح شود که در ماده ۱ یا ۳ قانون تجارت و یا حقوق ایران کدام نظريه پذیرفته شده است؛ داوطلب باید با توجه به نوع سوال پاسخ دهد!

کدینگ: جهت در حافظه ماندن اینکه کدام ماده قانون تجارت، کدام نظريه را ارائه داده است:

حرف (ی) در آخر کلمه موضوعي: یعنی حرف (ی) در یک: بنابراین:

موضوعي: ماده یک

شخصي: حرف ش چند دندانه داره؟ ۳ تا: پس با ماده ۳ مرتبط است. اضافه بر آن نوع تلفظ حرف (ص) در حقیقت همان تلفظ

حرف (س) در عدد سه است. پس نظريه شخصي با ماده ۳ مرتبط است.

شخصي: ماده سه

در نهایت اینکه: چون هر دوی ماده یک و ماده سه در قانون تجارت اشاره شده است؛ پس قانون تجارت یا حقوق موضوعه ایران هر دو نظريه و یا همان نظريه مختلط را پذیرفته است.

سوال دانشگاه پیام نور سال ۹۲: تعریف تاجر و عملیات تجاری در حقوق ایران چه رابطه‌ای با هم دارند؟

(۱) رابطه‌ای ندارند. (۲) قانون این دو را مستقل از هم دانسته است.

(۳) رابطه‌ای معکوس دارند. (۴) قانون این دو را به هم مربوط و وابسته کرده است.

گزینه ۲ صحیح است.

سوال شبیه ساز: گزینه منطبق با ماده ۱ قانون تجارت که بیان می‌دارد، «تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجارتي قرار بدهد»، کدام است؟

(۱) نظريه موضوعي از ماده قابل برداشت است.

(۲) اشتغال همزمان به شغل تجاری و غیر تجاری، شخص را تاجر می‌سازد.

(۳) انجام پنهانی و با واسطه اعمال تجاری، تاثیری در تاجر محسوب نشدن آمر آن اعمال ندارد.

(۴) هر سه گزینه صحیح است.

گزینه ۴ صحیح است. پذیرش نظريه موضوعي در حقوق ایران از ماده ۱ قابل استنتاج می‌باشد. در ماده ۳ قانون تجارت نیز از نظريه شخصي

پیروی شده است. بنابراین دایره عملیات تجارتي بر حسب قانون به واسطه استفاده از سیستم مختلط گسترده‌تر گردیده است. همچنین اشتغال

همزمان به شغل تجاری و غیر تجاری و نیز انجام اعمال تجاری به طور پنهانی موجب تاجر شناخته نشدن فاعل و آمر نمی‌گردد. بنابراین هر سه

گزینه صحیح می‌باشد.

مبحث سوم:**تاجر چه کسی است؟**

تاجر بودن یک مفهوم عرفی است اما قانون تجارت در ماده ۱ آن را شناسایی و تعریف کرده است (در ماده ۱ قانون تجارت) قانون تجارت در تعریف تاجر بر اساس ۲ معیار عمل کرده است:

معیار اول: نوع معامله ای که تاجر به آن اشتغال دارد که در ماده ۱ قانون تجارت ارائه شده است: «ماده

۱ ق.ت: تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد»

معیار دوم: نوع کاری (نه نوع معامله ای) که تاجر به آن اشتغال دارد؛ که در ماده ۲ قانون تجارت ارائه

شده است. مثلاً کارخانه داری (بند ۴ ماده ۲) یا کشتی سازی (بند ۱۰ ماده ۲) معامله نیستند؛ بلکه کار هستند

و البته در پی آن مبادله خواهد بود.^۱

تسری تعریف ماده ۱ قانون تجارت به اشخاص حقوقی

ماده ۱ قانون تجارت با به کار بردن عبارت «تاجر کسی است...» تعریف خود را به اشخاص حقیقی محدود نموده است اما

خوشبختانه ماده ۵۸۸ قانون تجارت این محدودیت را جبران نموده و تردیدی در قابلیت اشخاص حقوقی به دارا شدن وضعیت

تاجر، نگذاشته است: «شخص حقوقی می تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظائفی که

بالتبیین فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف ابوت - نبوت و امثال ذالک.»

با این بیان دکتر ربیعا اسکینی چنین نتیجه گیری می کند که: دو نوع تاجر در جهان تجارت وجود دارد:

۱. تاجر حقیقی

۲. تاجر حقوقی (که انحصاراً در قالب شرکتهای تجاری جلوه می کنند.)

اول: اشخاص حقیقی تاجر

حال بر می گردیم بر سر ماده ۱ قانون تجارت که تاجر را تعریف کرده است:

مطابق ماده ۱ قانون تجارت «تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد»^۲.

مطابق نظر دکتر اسکینی این تعریف از تاجر متضمن ۲ نکته اساسی است:

۱. اول اینکه: تاجر کسی است که به امور تجاری بپردازد.

۲. دوم اینکه: امور تجاری را شغل معمولی خود قرار دهد.

با بیانات این دو استاد (مرحوم دکتر کاویانی و دکتر اسکینی) دو سؤال فرعی نیز می توانیم در رابطه با تاجر مطرح کنیم:

سوال اول: آیا اصطلاح «کسی» در ماده اول قانون تجارت؛ فقط شامل اشخاص حقیقی است و یا شامل اشخاص حقوقی نیز می شود؟

سوال دوم: آیا شاگرد بازرگان تاجر محسوب می شود؟

برای برخی از داوطلبان مهم است که ابتدا پاسخ را بگیرند و بعد مباحث طرح شده بین اساتید را پیگیری کنند؛ از این رو پاسخ

را به جای آخر در ابتدا اشاره می کنیم و بعد از آن چلنج اساتید را ملاحظه نمایید:

*اول- به عقیده برخی شاید مقصود قانونگذار از عنوان نمودن «کسی» در ماده ۱ قانون تجارت این بوده که صرفاً

بازرگان حقیقی را تعریف کند. این گروه به اشتباه فکر می کنند که مقصود قانونگذار از بکارگیری کلمه «کسی»

صرفاً بازرگان حقیقی بوده و تعریف بازرگان حقوقی را بر حسب مورد به موادی خاص محول نموده است.

(به طور نمونه در مورد بازرگانان حقوقی، یعنی شرکتهای، در جایی دیگر (ماده ۲۰ ق.ت) صحبت می کند و ملاک تجاری بودن

عملیات را که در ماده یک عنوان شده برای بازرگانان حقوقی به طور مطلق نمی پذیرد؛ با این توضیح که در ماده ۲۰ ق.ت. از انواع

شرکتهای تجاری سخن گفته شده و یکی از این انواع، «شرکت تعاونی تولید و مصرف» اعلام شده است و روشن است که موضوع

عملیات این نوع شرکت (یعنی تولید و مصرف) تجاری نیست. (دکتر ربیعا اسکینی) به علاوه در مورد شرکت سهامی ماده ۲ قانون

^۱ - به علاوه اینکه قانون تجارت از بیان فرمولی کلی برای تمیز تاجر از غیرتاجر پرهیز نموده و به جای آن مصادیق را بر شمرده است و حال آنکه در دنیای تجارت دائماً مشاغل جدیدی متولد شده و مشاغلی نیز می میرند و تلاش مقنن در احصاء مصادیق، اندک زمانی پس از تصویب، از واقعیت فاصله می گیرد. خاصه اینکه مصادیق مذکور حتی به هنگام تصویب، به مکان و زمان دیگری تعلق داشته اند. (دکتر کاویانی)

^۲ - توجه: متن ماده ۱ قانون تجارت بارها در آزمونهای مختلف مانند مشاوران و حتی کارشناسی ارشد محل طرح سوال بوده است.

اصلاحی مصوب ۱۳۴۷ اعلام می‌دارد: «شرکت سهامی ولو این که موضوع آن عملیات تجاری نباشد، تجاری محسوب می‌شود.» (پس این گروه به اشتباه فکر می‌کنند که منظور از کسی در ماده ۱، فقط اشخاص حقیقی است.)

*دوم- همچنین، ایراد شده است که **تعریف قانونی مانع از بازرگان شمردن اجزاء و شاگردان نیست**، در حالی که می‌دانیم این افراد بازرگان نیستند. مطابق ظاهر ماده ۱ ق.ت: **شاگرد بازرگان نیز بازرگان محسوب می‌شود**: امری که منطقی نیست. زیرا، اگرچه شغل معمولی شاگرد بازرگان انجام معاملات تجاری است، اما او این معاملات را به حساب بازرگان انجام می‌دهد و بنابراین او بازرگان نیست. از این رو گفته شده است، بهتر این بود که قانونگذار عبارت «معامله را به حساب خود انجام دهد» در ادامه ماده ۱ ق.ت. اضافه می‌نمود.

از نظر دکتر اسکینی: به نظر نمی‌رسد که ایرادات یاد شده چندان مهم باشند؛ (یعنی ایشان توجیحات ظاهری فوق را قبول نمی‌کنند؛ چرا؟) زیرا:

اولاً: اگر به فرهنگ لغات و عرف مراجعه کنیم مترادف لفظ کس همان شخص است.

ثانیاً: موضوع شرکت به عنوان قاعده تمییز شرکت‌های تجاری از غیر تجاری به عنوان یک اصل پذیرفته شده است، منتها شرکت‌های هفتگانه مقرر در ماده ۲۰ ق.ت، **به لحاظ شکل آنها به صراحت قانون، تجاری می‌باشند که جنبه استثناء دارد.** به بیان دیگر **در حالت کلی، شرکتی، تجاری محسوب می‌شود که موضوع آن تجاری باشد؛** علاوه بر این، اگر شرکتی به شکل یکی از شرکت‌های هفتگانه مذکور در ماده ۲۰ ق.ت تشکیل شود؛ **صرف نظر از موضوع آن، شرکت تجاری محسوب می‌شود.** (در صفحات بعد راجع به این موضوعات توضیح خواهیم داد و موضوع را روشن‌تر خواهیم کرد)

بنابراین در پاسخ به این پرسش که آیا ماده ۱ ق.ت. صرفاً ناظر به بازرگان حقیقی است و یا این که شامل بازرگان حقوقی نیز می‌شود؛ **تردید وجود ندارد که این ماده ناظر به انواع بازرگان، خواه حقیقی و خواه حقوقی می‌باشد.** رویه قضایی در این مورد سختگیر و گاه ضابطه موضوع را حتی در مورد شرکت‌های هفتگانه نیز اعمال کرده است.

شعبه ۴ دیوان عالی در حکم شماره ۱۴۵۰۸ / ۲۷۷۴ به تاریخ ۱۳۱۶ / ۱۲ / ۱۷ در خصوص شرکت‌های تضامنی این گونه نظر داده است: «نظر به این که مطابق ماده ۱ ق.ت. تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد و مجرد قرارداد شرکت تجاری مشخص با دیگری برای امری در صورتی که شغل معمولی خود را تجارت قرار نداده باشد؛ موجب نمی‌شود که شخص، تاجر شناخته شود.»

نتیجه بحث فوق اینکه ایراد دوم نیز از جدیت لازم برخوردار نیست. علاوه بر این که رعایت اصول و منطبق حقوقی ایجاب می‌کند؛ کارمند، اجزاء و شاگرد تاجر، بازرگان محسوب نشوند و پیرو قرارداد کار، مشمول قانون کار هستند. **معاملات آنان به حساب و به نام بازرگان صورت می‌گیرد.**

پاسخ سوال اول: اصطلاح کسی در ماده ۱ هم شامل اشخاص حقیقی می‌شود و هم اشخاص حقوقی

پاسخ سوال دوم: شاگرد بازرگان معاملاتش به حساب و به نام بازرگان صورت می‌گیرد و تاجر محسوب نمی‌شود.

□ **نکته:** تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار دهد. البته اگر کسی شغل خود را اعمال تجاری ذاتی در ماده ۲ قانون تجارت قرار دهد تاجر والا غیر تاجر است (این دو جمله بسیار مهم است بارها زمزمه شود تا درونی شود).

□ **نکته:** شرکت‌های تعاونی را باید از شرکت‌هایی تلقی کرد که موضوع آنها امور تجاری است یعنی اگر موضوع آنها انجام دادن یکی از امور مندرج در ماده ۲ ق.ت باشد شرکت تجاری هستند و در غیر این صورت تاجر نیستند (بنابراین شرکت تعاونی تولید و مصرف شرکت تجاری نیست). (دکتر فرحناکیان) (مهم)

سوالی که در آزمون وکالت سال ۹۶ / ۹۷ و سردفتری ۷۷ آمده است: معاملات تاجر با غیر تاجر، تجاری است یا غیر تجاری؟ در صورتی که برای رفع حوایج تجاری باشد؛ تجاری است.

سوالی که در آزمون کارشناسی ارشد آزاد سال ۸۷ آمده است: معاملات تاجر در صورتی که توسط شخصی در دادگاه ثابت شود که غیر تجاری است؛ تجاری نیست.

۱ - **کدینگ:** دوست من یه انجمن خیریه زده اما به جای کار خیر، در اصل داره معامله تجاری می‌کنه

در اصل داره معامله تجاری می‌کنه: باید دید یک انجمن عملاً چه کاری انجام می‌ده اگر فعالیتش تجاری هست؛ داشتن اسم انجمن و ... از تجاری بودنش نمی‌کاهد.

سوال: **عامل** {معامل هم گفته می‌شود} و **حق العمل کار** آیا **تاجر محسوب می‌شوند؟** و هر یک از این دو به نام و به حساب چه کسانی معامله می‌کنند؟

قانونگذار در بند ۳ ماده ۲ ق.ت. عاملی و حق العمل کاری را عملی تجارتي دانسته، بنابراین عامل که به نام و به حساب تاجر معامله می‌کند و حق العمل کار که (به اسم خود و) به حساب تاجر عمل می‌کنند: هر دو بازرگان تلقی می‌شوند. در صورت تصریح عبارت پیشنهادی در ماده ۱ ق.ت. تعارض آشکار بین ماده ۱ و ۲ ق.ت. به وجود می‌آید. پس، ایرادات یاد شده، خالی از اهمیت بوده و به عبارتی دیگر، ماده ۱ ق.ت. به خوبی تنظیم یافته و برابر این ماده شخصی بازرگان محسوب می‌شود که علاوه بر داشتن اهلیت و نداشتن مانع برای انجام تجارت، شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار دهد.

□ **نکته: عامل و حق العمل کار به دستور دیگری معامله انجام می‌دهند.**

□ **نکته: حق العمل کاری - دلالی و عاملی در ماده ۲ قانون تجارت مشمول تعریف «کسی» یا فرد می‌شوند و عملشان ذاتاً تجاری است.** البته ذکر این کلمه به معنای عدم اطلاق تاجر به «شخص حقوقی» نیست.

□ **نکته: داد و ستد اوراق بهادار در بورس توسط کارگزار بورس انجام می‌شود. کارگزار بورس شخصی است که به خرید یا فروش سهام می‌پردازد.**

اصولاً انجام این اعمال از طریق کارگزار دو حالت دارد:

اول: به نام خود ولی به حساب اشخاص دیگر: عمل مانند حق العمل کاری است و مطابق بند ۳ ماده ۲ تجاری محسوب می‌شود.

دوم: به نام و حساب خود: عمل تجارتي نیست؛ چه اینکه معامله سهم یک شرکت عمل تجارتي نیست. بنابراین کارگزار بورس در صورتی مانند حق العمل کار است که معامله را به نام خود ولی به حساب اشخاص انجام دهد.

بنابراین کارگزار بورس در صورتی مانند حق العمل کار است که معامله را به نام خود ولی به حساب اشخاص انجام می‌دهد. مطابق بند ۱۳ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ و سایر مقررات حاکم بر فعالیت کارگزاران، فعالیت کارگزاری باید در قالب شرکت تجارتي انجام شود و کلیه شرکت‌های تجارتي تاجرند.

سوال کارشناسی ارشد آزاد سال ۹۶: **معامل کسی است که...**

(۱) به نام و به حساب خود معامله انجام می‌دهد.

(۲) به نام خود ولی به حساب دیگری معامله انجام می‌دهد.

(۳) به دستور دیگری معامله انجام می‌دهد.

(۴) واسطه انجام معامله قرار می‌گیرد.

گزینه ۳ صحیح است.

نکات مهم

- ☑ **نشان دهنده تاجر بودن شخص:** انجام معاملات تجاری به صورتی که شغل معمولی آن شخص قرار گیرد؛ حتی اگر کارمند دولت باشد.
- ☑ **منظور از امور تجاری چیست و چه ارتباطی بین اعمال ذاتی تجاری و اعمال تجاری تبعی وجود دارد؟** منظور از امور تجاری اموری هست که قانونگذار آنها را ذاتاً تجاری می‌داند. بنابراین نمی‌توان اعمال تجاری تبعی را ملاک تاجر بودن قرارداد چه این اعمال خود وقتی تجاری هستند که تاجر آنها را انجام دهد.
- ☑ **نکته: منظور از داشتن اهلیت تاجر:** از آنجا که برای انجام معامله داشتن سن ۱۸ سال تمام ضروری است؛ لذا باید گفت منظور از داشتن اهلیت در اشتغال به تجارت این است که شخص دارای ۱۸ سال تمام بوده و مجنون و غیر رشید نباشد. بنابراین کسی که به سن ۱۸ سال تمام نرسیده باشد نمی‌تواند تجارت را شغل خود قرار داده و تاجر محسوب شود. (دکتر حسن حسنی)

و
و
و
و
و

توجه: داوطلبان عزیز توجه داشته باشند که فقط مطالبی از سه مبحث حقوق تجارت ۱، برای آشنایی با سبک کتاب، به صورت نمونه آورده شد؛ لذا برای اطلاع بیشتر در مورد مباحثی که در حقوق تجارت ۱ کار شده به فهرست مطالب رجوع کنید. ضمناً نمونه مطلب فقط از حقوق تجارت ۱ آورده‌ایم و از دروس تجارت ۲، ۳ و ۴ نمونه‌ای در این فایل قرار نداده‌ایم.

خلاصه کتب و جزوات

حق العمل کاری

حق العمل کاری در زبان ساده به معنای وکالت برای انجام امور تجاری است (البته این معنای کامل آن نیست) اما اگر حق العمل کار به نام خود انجام دهد، عنوان وکالت بر او اطلاق نمی‌شود ولی می‌توان آن را مصداق نیابت دانست، زیرا نیابت مفهومی عام‌تر و وسیع‌تر از وکالت دارد. **حق العمل کار** کسی است که به عنوان نماینده تاجر، معاملاتی اعم از فروش، حمل و نقل و بیمه را **به اسم خود و به حساب آمر (تاجر)** انجام می‌دهد { نام دیگر حق العمل کاری، خرید به دستور و به حساب دیگری است، حق العمل کار را به فرانسه «**کمسیونر**» گویند. تعبیر دیگر آن «**نماینده ناقص**» است؛ چراکه اگرچه حق العمل کار، نماینده است اما برای وی مسئولیتی متصور است و حق العمل کار در مقابل طرف معامله مسئول اجرای تعهدات فرض شده است. } و در مقابل حق العملی دریافت می‌کند. «ماده ۳۵۷ قانون تجارت تعریف خوبی از حق العمل کار ارائه کرده است: **حق العمل کار کسی است که به اسم خود ولی به حساب دیگری (آمر) معاملاتی کرده و در مقابل حق العملی دریافت می‌دارد.**» بنابراین بابت استیفاء از عمل وی به او اجرت می‌دهند. باید توجه داشت که " به نام خود " در ماده ۳۵۷ به این معنا است که حق العمل کار در معامله با طرف دیگر، یعنی شخص ثالث اصیل محسوب می‌شود و اراده او است که عقد را به وجود می‌آورد.

ویژگی های حق العمل کاری:

حق العمل کاری مانند سایر عقود ویژگی هایی دارد که برخی در قانون و برخی دیگر با توجه به ماهیت و ویژگی آن مشخص می‌شود . این ویژگی ها عبارت اند از :

✔ **حق العمل کاری عقد رضایی است:** قرارداد حق العمل کاری به مانند سایر عقود مستلزم توافق دو اراده است. دو اراده‌ی انشایی سازنده این قرارداد، حق العمل کار و آمر هستند. قانونگذار شرایط خاصی را برای انعقاد قرارداد حق العمل کاری بیان نکرده است. بنابراین عقدی رضایی و به مانند سایر عقود از قواعد عمومی قراردادها و شرایط صحت قرارداد مقرر در ماده ۱۹۰ قانون مدنی تبعیت می‌کند.

✔ **معاوضی است:** بر اساس آنچه که در ماده ۳۵۷ قانون تجارت بیان شده است، حق العمل کاری از یک طرف انجام معامله توسط حق العمل کار و از طرف دیگر پرداخت حق العمل توسط آمر را، الزام می‌کند.

✔ **عمل تجاری ذاتی است:** با توجه به ماده ۲ قانون تجارت، حق العمل کاری یکی از اعمال تجاری محسوب می‌شوند که به خودی خود، نه به اعتبار انجام دهنده آنها، معامله تجاری هستند.

✔ **عهدی است:** بر اساس نظریات حقوقدانان، معامله عهدی، آن است که ایجاد حق دینی و تعهد برای یک طرف در مقابل طرف دیگر و یا طرفین در مقابل هم نموده است که این تعریف یکی از ویژگی های بارز حق العمل کاری را بیان می‌کند.

✔ **لازم است:** قانون تجارت درباره لازم یا جایز بودن حق العمل کاری صحبتی نکرده است، اما با توجه به مصلحت طرفین عقد به نظر می‌رسد که عقدی لازم است چرا که با نگاه به ساختاری که این عقد دارد؛ نمی‌توان آن را جایز دانست و بایستی طرفین را به انجام تعهدات خود بیشتر ملزم کرد.

✔ **حق العمل کاری قرارداد مغایبه‌ای است:** عقود بر اساس هدف اقتصادی‌ای که دنبال می‌کنند، به دو دسته‌ی مغایبه‌ای و مسامحه‌ای تقسیم می‌شوند. عقود مغایبه‌ای یا عقود معامله، عقود هستند که طرفین معامله می‌کوشند بیشترین سود را در معامله نصیب خود کنند و در پی آنند تا در برابر آن چه از دست می‌دهند عوضی معادل یا گران‌بهارتر به دست آورند. به همین خاطر در عقود مغایبه‌ای علم تفصیلی نسبت به جنس، مقدار و وصف مورد معامله لازم است. در واقع در عقود مغایبه‌ای چون طرفین به دنبال کسب سود بیشتر و حداقل ضرر هستند، بایستی در هنگام عقد میزان و اوصاف تعهد طرفین عقد معین باشد. به گونه‌ای که بدانند در نتیجه عقد چه باید پس بدهند و چه در برابر آن می‌گیرند.

و

و

۰۰۰۰۰

خلاصه نموداری

اعمال تجارتي ذاتي

(۱) معاملات برواتي: منظور اعمال حقوقی است که روی برات انجام می‌شود؛ یعنی صدور، قبولی، ظهرنویسی و ضمانت... (بند ۸ ماده ۲ ق.ت) واسطه‌ای: دلالی (مواد ۳۳۵ الی ۳۵۶ ق.ت) / حق العمل کاری یا کمیسیون (مواد ۳۵۷-۳۷۶ ق.ت) عاملی (بند ۳ ماده ۲ ق.ت)

مالي: عملیات بانکی (بند ۷ ماده ۲ ق.ت) / عملیات صرافی (بند ۷ ماده ۲ ق.ت) / عملیات بیمه (بند ۹ ماده ۲ ق.ت)

(۲) خدماتي:

تصدی:

- تصدی به حمل و نقل به هر نحوی باشد. (بند ۲ ماده ۲ ق.ت)
- توجه:** کشتیرانی مذکور در بند ۱۰ ماده ۲ از مصادیق همین نوع از تصدی می‌باشد.
- تصدی به عملیات حراجی (بند ۵ ماده ۲ ق.ت)
- تصدی به هر قسم نمایشگاه‌های عمومی (بند ۶ ماده ۲ ق.ت)
- تصدی به هر نوع تاسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود؛
- از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه (بند ۳ ماده ۲ ق.ت)

تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره، چه تصرفاتی در آن شده باشد و چه نشده باشد. (بند ۱ ماده ۲ ق.ت)

توجه: خرید و فروش کشتی مذکور در بند ۱۰ نیز از مصادیق همین مورد است.

(۳) توزیعی:

تهیه و رساندن ملزومات (بند ۳ ماده ۲ ق.ت)

تاسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه و کار تولیدی مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد. (بند ۴ ماده ۲ ق.ت)

(۴) تولیدي:

کشتی سازی (بند ۱۰ ماده ۲ ق.ت)

اعمال تجاری تبعی:

مفهوم: معاملاتی که به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجارتي محسوب می‌شود.
مصادیق:

(۱) کلیه معاملات بین تجار (بند ۱ ماده ۳ ق.ت)

البته مطابق نظر مشهور حقوقدانان و جهت هماهنگی این بند با بند ۲ ماده ۳ و ماده ۵ قانون تجارت باید قائل به این نظر بود که معاملات بین تجار تنها در صورتی تجاری محسوب می‌شود که برای امور یا حوائج تجارتي انجام گرفته باشد.

(۲) کلیه معاملات بین تاجر با غیرتاجر جهت رفع حوائج تجارتي (بند ۲ ماده ۳ ق.ت)

(۳) کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجارتي ارباب خود می‌نماید. (بند ۳ ماده ۳ ق.ت)

(۴) کلیه معاملات شرکت‌های تجارتي (بند ۴ ماده ۳ ق.ت)

نکته: معاملات غیرمنقول به هیچ وجه تجارتي محسوب نمی‌شود. (ماده ۴ ق.ت)

و

و

و

۹۹۹۹۹۹

سوالات آزمون کارشناسی ارشد حقوق

۱- سوال کارشناسی ارشد سال ۱۴۰۰: در خصوص تعهدات و مسئولیت حق العمل کار، کدام مورد صحیح است؟

- (۱) رابطه حق العمل کار با طرف معامله، تابع مقررات راجع به وکالت نیست.
  - (۲) اگر قیمتی که آمر برای فروش کالا تعیین کرده کمتر از قیمت بازار باشد، حق العمل کار باید مطابق دستور عمل کند.
  - (۳) حق العمل کار ضامن اجرای صحیح تعهدات طرف مقابل می‌باشد، اگر چه در چارچوب اختیارات و مطابق دستورات آمر عمل کرده باشد.
  - (۴) اگر حق العمل کار مامور به خرید یا فروش مال التجاره کرده باشد، در هر حال، می‌تواند خود آن را شخصاً به عنوان فروشنده تسلیم بکند یا به عنوان خریدار نگه دارد.
- گزینه ۱ صحیح است؛

۲- سوال کارشناسی ارشد حقوق سال ۹۹: احمد کالاهایی را از حق العمل کار خریده است ولی او در موعد تحویل، از تسلیم مبیع امتناع می‌کند. کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) احمد فقط می‌تواند الزام آمر را به ایفای تعهدات قراردادی، از دادگاه صالح تقاضا کند.
  - (۲) احمد فقط می‌تواند الزام حق العمل کار را به ایفای تعهدات قراردادی، از دادگاه صالح تقاضا کند.
  - (۳) احمد می‌تواند الزام حق العمل کار و آمر وی را به ایفای تعهدات قراردادی، از دادگاه صالح تقاضا کند.
  - (۴) احمد می‌تواند الزام حق العمل کار را به ایفای تعهدات قراردادی و الزام آمر را به جبران خسارت ناشی از عدم ایفای تعهدات، از دادگاه صالح تقاضا کند.
- گزینه ۲ صحیح است؛ با استنباط از مواد ۲۳۷ و ۲۳۸ قانون مدنی، اصل بر الزام حق العمل کار به ایفای تعهدات قراردادی است. بنابراین در اینجا که حق العمل کار در موعد تحویل، از تسلیم مبیع امتناع کند؛ احمد فقط می‌تواند الزام حق العمل کار را به ایفای تعهدات قراردادی، از دادگاه صالح تقاضا کند.

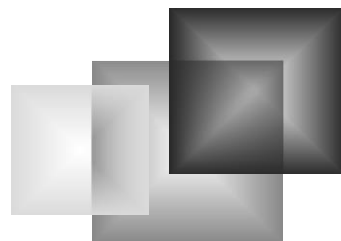
و

و

و

وووووو

بخش سوم:
آرای وحدت رویه

آرای وحدت رویه در امور تجاری

رای وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور

شماره ۸۱۲-۱/۴/۱۴۰۰

مطابق ماده ۳ قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی، صادر کننده باید در تاریخ مندرج در چک معادل مبلغ ذکر شده در آن، در بانک محل علیه وجه نقد داشته باشد و برابر تبصره الحاقی (۱۰/۰۳/۱۳۷۶) به ماده ۲ قانون اخیرالذکر و قانون استفساریه این تبصره مصوب ۲۱/۹/۱۳۷۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام، مبدا محاسبه خسارت تاخیر تادیه بر مبنای نرخ تورم، تاریخ چک است. بنابر این خسارت تاخیر تادیه وجه چک برابر مقررات مذکور که به طور خاص راجع به چک وضع شده است، محاسبه می شود و از شمول شرایط مقرر در ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ خارج است.

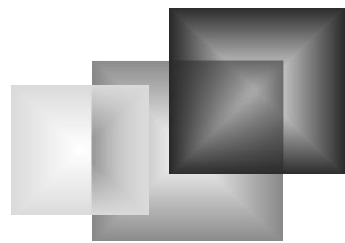
و

و

و

۹۹۹۹

بخش چهارم:
نکات طلایی

✓ تاجر شخصی است که شغل معمولی وی معاملات تجاری (معاملات موضوع ماده ۲ قانون تجارت) باشد. شغل معمولی یعنی هدف از انجام آن شغل، امرار معاش است.

✓ کارمند دولت که خارج از وقت اداری اشتغال به اعمال تجاری دارد ⇐ تاجر است.

✓ دو معیار جهت شناسایی اعمال تجاری وجود دارد:

معیار شخصی: براساس این معیار، شخصی تاجر است که دارای کارت بازرگانی بوده و یا در دفتر مخصوصی ثبت نام نموده باشد؛ بر این اساس کلیه اعمال تاجر تجاری محسوب می‌شود.

معیار موضوعی: معیار شناسایی، انجام عمل تجاری توسط تاجر می‌باشد.

به طور کلی به نظر می‌رسد با توجه به مواد ۱، ۲ و ۳ قانون تجارت قانونگذار سیستم مختلط شخصی - موضوعی را پذیرفته است.

✓ **خرید و فروش سهام عمل تجاری نیست اما برای تاجر، به شرطی که برای امور تجاری باشد، عمل تجاری محسوب می‌شود.**

✓ تصدی به عملیات حراجی زمانی عمل تجاری خواهد بود که **اموال عرضه شده برای فروش به متصدی حراج تعلق نداشته باشد.** در مزایده برخلاف حراجی قیمت مبدأ برای کالا تعیین می‌گردد.

و

و

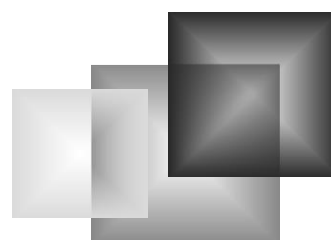
و

۹۹۹۹

بخش پنجم:
محشای کاربردی

نشر حقوقی علما

۱۶۰

قانون تجارت در نظم حقوق کنونی

گوشزد: در بخش محشا، نکات مرتبط با مواد در پاورقی به صورت بولد و با فونت درشت مورد اشاره قرار گرفته است تا هم مطالعه مواد به راحتی امکانپذیر باشد و هم اینکه مطالب و توضیحات در پاورقی طول و تفسیر و مطالب فرعی نداشته باشد. با بررسی ای که انجام داده ایم؛ این بهترین شیوه محشا برای آزمون کارشناسی ارشد است.

***

باب اول - تجار و معاملات تجاری

ماده ۱- تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد.^۱

ماده ۲- معاملات تجاری از قرار ذیل است:^۲

- (۱) خرید یا تحویل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد.
- (۲) تصدی به حمل و نقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد.
- (۳) هر قسم عملیات دلالی یا حق العمل کاری (کمبسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می شود از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره.
- (۴) تأسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد.
- (۵) تصدی به عملیات حراجی (* بایستی به نحو تصدی انجام شود)
- (۶) تصدی به هر قسم نمایشگاه های عمومی. (* بایستی مستمر باشد)
- (۷) هر قسم عملیات صرافی و بانکی.
- (۸) معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیر تاجر باشد. (به معاملات برواتی معاملات تجاری حکمی هم گفته می شود. صدور سفته و چک ذاتا عمل تجاری محسوب نمی شوند.)
- (۹) عملیات بیمه بحری و غیر بحری
- (۱۰) کشتی سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آنها.

ماده ۳- معاملات ذیل به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجاری محسوب می شود:^۳

- (۱) کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها.
- (۲) کلیه معاملاتی که تاجر یا غیر تاجر برای حوائج تجاری خود می نماید.
- (۳) کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجاری ارباب خود می نماید.
- (۴) کلیه معاملات شرکتهای تجاری.

ماده ۴- معاملات غیر منقول به هیچ وجه تجاری محسوب نمی شود.^۴

ماده ۵- کلیه معاملات تجار تجاری محسوب است مگر اینکه ثابت شود معامله مربوط به امور تجاری نیست.

و

و

۹۹۹۹

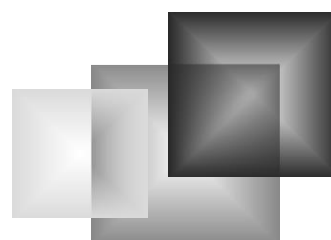
۱ - برای تاجر بودن بایستی تجارت، شغل معمولی شخص باشد و از آن امرار معاش کند؛ البته باید برای کار خود مجوز داشته باشد؛ در موارد استثنایی مانند شرکت های سهامی که حتی اگر شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار ندهد در صورتی که موضوع فعالیت یک شرکت سهامی عمل غیر تجاری باشد آن شرکت به حکم قانون -نه در واقع و نفس الامر- تجاری است، تاجر محسوب می شود. البته برخی از اشتغال به تجارت ممنوع شده اند مانند قضات

۲ - این ماده درباره اعمال تجاری ذاتی است فارغ از تاجر بودن یا نبودن شخص.

۳ - اعمال تجاری در این ماده تبعاً تجاری است.

۴ - دلالی یا حق العمل کاری و یا معاملات اموال غیرمنقول توسط شرکت های سهامی (تبعاً)، عمل تجاری محسوب می شود. ساختن خانه و آپارتمان و محل کسب، به منظور اجاره یا فروش جزء عمل تجاری محسوب می شود. (ماده ۵ قانون تملک آپارتمانها)

بخش پایانی:
ضمائم

قانون صدور چک اصلاحی ۹۷

ماده ۱ - انواع چک عبارت است از:

۱. چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.
۲. چک تأیید شده، چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال علیه پرداخت وجه آن تأیید می شود.
۳. چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

۴ - چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد.

تبصره ۵: قوانین و مقررات مرتبط با چک حسب مورد، راجع به چکهایی که به شکل الکترونیکی (داده پیام) صادر می شوند نیز لازم الرعایه است. بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم الاجراء شدن این قانون، اقدامات لازم در خصوص چکههای الکترونیکی (داده پیام) را انجام داده و دستورالعملهای لازم را صادر نماید.

ماده ۲ - چکههای صادر عهده بانکهایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می شوند همچنین شعب آنها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم الاجرا است و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل و یا به هر علت دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد می تواند طبق قوانین و آیین نامه های مربوط به اجرای اسناد رسمی وجه چک یا باقیمانده آن را از صادرکننده وصول نماید.

برای صدور اجرائیه دارنده چک باید عین چک و گواهینامه مذکور در ماده ۴ و یا گواهینامه مندرج در ماده ۵ را به اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید.

اجراء ثبت در صورتی دستور اجرا صادر می کند که مطابقت امضای چک با نمونه امضای صادرکننده در بانک از طرف بانک گواهی شده باشد. دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت نویسی شده یا حامل چک (در مورد چکههای در وجه حامل) یا قائم مقام قانونی آنان.

تبصره ۵ - دارنده چک می تواند محکومیت صادرکننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه های وارد شده که مستقیماً و بطور متعارف در جهت وصول طلب خود از ناحیه وی متحمل شده است اعم از آنکه قبل از صدور حکم یا پس از آن باشد از دادگاه تقاضا نماید. در صورتی که دارنده چک جبران خسارت و هزینه های مزبور را پس از صدور حکم درخواست کند - باید درخواست خود را به همان دادگاه صادرکننده حکم - تقدیم نماید.^۲

و

و....

۱ - چک بسته چکی است که روی آن دو خط کشیده شده باشد؛ و بانک دیگری می تواند آن را دریافت کند و به افراد متفرقه پرداخت نمی گردد.

۲ - چک بی محل (تجارت، جزا) چکی است که صادرکننده آن پول یا اعتبار نزد - محال علیه چک نداشته باشد. اگر پس از تاریخ صدور چک وجه آن را بردارد یا کمتر از مبلغ چک محل داشته باشد باز هم آن چک بی محل به شمار می رود کشیدن چک بی محل اگر چنانچه دارای عناصر جرم غش باشد از نظر اسلامی جرم است. آنچه که در قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶ با اصلاحات بعدی برای مرتکبین بزه صدور چک بلامحل پیش بینی گردیده تقریباً به نوعی در مقام اثبات آن به چک روز غیر ممکن است چراکه بیشتر قانون تا آنجائیکه بایستی به ضمانت اجرای آن می اندیشیده به فکر کم کردن مراجعین برای سیستم دادگستری بود و یا شاید بانکها از انجام وظایف قانونی در رابطه با صدور چک مقصر هستند.

- چک چه به عهده بانکهای داخل کشور باشد یا شعب بانک ایرانی در خارج از کشور در حکم سند لازم الاجرا است. - دارنده چک می تواند در صورت برگشت چک و عدم پرداخت طبق قوانین و آیین نامه های مربوط به اجرای ثبت اسناد رسمی وجه چک یا باقی مانده آن را وصول کند.

- دارنده چک می تواند محکومیت صادرکننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه ها اعم از اینکه قبل از صدور حکم یا بعد از آن باشد از دادگاه تقاضا کند این دادخواست باید به دادگاه صادرکننده حکم تقدیم شود.

- کلیه خسارات و هزینه های وارده شامل خسارت تاخیر تادیه است بر اساس نرخ تورم که توسط بانک مرکزی اعلام می شود، قابل مطالبه است و این خسارت هزینه های دادرسی و حق الوکاله را هم در بر می گیرد.

چک فقط در تاریخ مندرج یا پس از آن قابل وصول خواهد بود.

تصویبنامه قانونی مربوط به تاسیسی انبارهای عمومی (مصوب ۱۳۴۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی)

ماده ۱- انبار عمومی مؤسسه‌ایست بازرگانی که بمنظور قبول امانت و نگهداری مواد اولیه و محصولات صنعتی و فلاحتی و کالاهای صاحبان صنایع و کشاورزان و بازرگانان با موافقت هیئت نظارت بر انبارهای عمومی و با رعایت مقررات این قانون و آئین نامه های مربوطه بصورت شرکت سهامی تاسیس و بر طبق مقررات قوانین ایران ثبت رسیده باشد.

تبصره - کلیه سهام شرکتهای مذکور در این ماده باید با نامبرده [نام بوده] و لااقل شصت درصد آن متعلق باتباع ایرانی و یا شرکتهای موسساتی باشد که اکثریت سهام آنها باتباع ایران تعلق داشته باشد.

ماده ۲- انبارهای عمومی کالاهای مذکور در ماده یک را در مقابل قبض رسید و برگ وثیقه که طبق مقررات این قانون و آئین نامه‌های مربوط صادر می‌شود بامانت می‌پذیرند قبض رسید مدرک مالکیت و سپردن کالادر انبارهای عمومی بوده و برگ وثیقه بعد از ظهر نویسی دلیل وثیقه بودن کالا می‌باشد. (مهم)

و
و
و

**قانون راجع به دلالات
مصوب ۷ اسفند ماه ۱۳۱۷**

**تصویبنامه هیئت وزیران راجع به مقررات درباره دلالات
مصوب ۱۳۱۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی**

قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸

آیین نامه قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی

قانون راجع به ثبت شرکتهای مصوب خرداد ۱۳۱۰ با اصلاحات بعدی

نظامنامه اجرای قانون ثبت شرکتهای مصوب خرداد ۱۳۱۰ با اصلاحات بعدی

۱ - قبض انبار سندی است مشابه سفته که با امضای آن، بازرگان تعهد می‌کند مبلغی را در سر رسید معین به دارنده بپردازد. تفاوت این سند با سفته در آن است که با امضای قبض انبار متعهد به دارنده حق می‌دهد در صورت عدم پرداخت به موقع مبلغ مندرج در آن کالاهای موضوع سند را در که در انبار عمومی یا نزد خود تاجر هستند از طریق ثبت محل به نفع خود بفروشد و حاصل آن طلب خود را دریافت کنند در واقع قبض انبار وسیله ایجاد وثیقه به نفع دارنده سند است و برای اخذ وام توسط صاحب کالا به کار می‌رود. در قبضهای انبار، قبض رسید بیانگر مالکیت و سپردن کالا در انبارهای عمومی است و برگ وثیقه بعد از ظهر نویسی به نفع وام دهنده، دلیل وثیقه بودن کالا محسوب می‌شود.

منابع و مآخذ (منابع اصلی):

- ۱) جزوات حقوق تجارت دکتر امیر حسین فخاری
- ۲) جزوه حقوق تجارت امید ملاکر می
- ۳) جزوه حقوق تجارت دکتر پاشایی
- ۴) حقوق بازرگانی به زبان ساده منوچهر جفره
- ۵) حقوق تجارت به روش ساده رضا رشیدی نسب
- ۶) حقوق تجارت تطبیقی دکتر ربیعا اسکینی
- ۷) حقوق تجارت دکتر محمد علی عبادی
- ۸) دوره حقوق تجارت دکتر حسن ستوده تهرانی
- ۹) دوره حقوق تجارت دکتر ربیعا اسکینی
- ۱۰) دوره حقوق تجارت دکتر کورش کاویانی
- ۱۱) دوره حقوق تجارت دکتر محمود عرفانی
- ۱۲) ساده ساز حقوق تجارت دکتر فرشید فرحناکیان
- ۱۳) صفر تا صد حقوق تجارت کمک آزمون
- ۱۴) قانون تجارت در نظم حقوق کنونی دکتر فرشید فرحناکیان
- ۱۵) قانون تجارت در نظم حقوق کنونی دکتر محمد دمرچیلی
- ۱۶) کمک حافظه حقوق تجارت علی فلاح
- ۱۷) مجموعه پرسش‌های چهارگزینه‌ای حقوق تجارت دکتر مجید قربانی لاچوانی
- ۱۸) مختصر حقوق تجارت دکتر محمد مهدی توکلی
- ۱۹) نکات طلایی قانون یار حقوق تجارت